

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

6/2023

Ergasheva G.B.	Features of formation of profession in English and Uzbek languages	
Radjabova D.A.	Ingliz va O'zbek xalq og'zaki ijodi namunalarida mineralogik birliklarning mentallik xususiyatlari	98
Tursunov M.M., Rahmatullayeva A.T.	Ingliz va O'zbek lingvomadaniyatida mehnatkashlik va yalqovlik konseptlarini ifodalash yo'llari	105
Zikrillayev G'.N., Safarov F.S., Ro'ziyev Y.B.	Falsafiy tilshunoslik va metodologiya	110
Umarova N.R., Tojiboyeva M.Sh.	Ingliz va o'zbek tillarida "donolik" konsepti bilan bog'liq antropomorfik belgilar	121
Ибрагимова Н.А.	Инглиз ва ўзбек тилларида аутентик матнларнинг шаклланиш тамойиллари	126
Шарипова М.К.	Лексические и грамматические особенности аббревиатур в русских и узбекских СМИ: аспекты стандартизации и нормативности	130
Boltayeva N.R.	Siyosiy nutq – siyosiy diskurs shakli sifatida	138
Jalilzada A.M.	Typology and classification of abbreviations	143
ADABIYOTSHUNOSLIK *** LITERARY CRITICISM *** ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ		
Xodjayeva D., Bozorova X.B.	Jeyn Ostinning "G'urur va andisha" asarida ayol obrazining tasvirlanishi	151
Elboyeva M.B.	Jek London va Murod Muhammad Do'st hikoyalarida shaxs va jamiyat munosabatlarining psixologik tasviri	156
Mardanov R.G'.	O'zbek mumtoz she'riyatida obrazlar talqinining ilmiy o'rganilishi	160
Qobilova A.A.	Anvar Obidjonning yumoristik she'rlarida an'ana va takomil	166
Yaxshiyeva Z.R.	O'zbek adabiyotida Amir Temur va Temuriylar obrazi talqinlari	171
Yunusova G.R.	Yo'l xronotopining badiiy poetikasi va o'ziga xos xususiyatlari	177
Касимова Р.Р.	Таржима жараёнини тадқиқ этиш	181
Komiljonova K.G'.	Erkin Vohidov lirikasida tashxis san'atining qo'llanilishi	187
Muxammadova M.M.	Muhammad Shayboniy Nisoriy talqinida	192
Ashurova G.N.	Mustaqillik davri dramalarida Alisher Navoiy shaxsiy hayotining talqinlari	197

YO'L XRONOTOPINING BADIY POETIKASI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

*Yunusova Ganjlina Rustamovna,
Buxoro davlat universiteti o'qituvchi, doktorant
g.r.yunusova@buxdu.uz*

Annotatsiya. Maqolada zamonaviy adabiy tanqidning dolzarb muammolaridan biri, xronotop shakllarining mohiyati, nazariy asoslari, janr evolyutsiyasining syujetga ta'siri va aloqasi, adabiy kompozitsiya arxitekturasiga yo'l xronotopining ta'sir yo'nalishlari o'rganiladi. Maqolada yozuvchining badiiy-go'yaviy maqsadini tasvirlashda yo'l xronotopining o'rni, syujetni yo'naltirishdagi ahamiyati tadqiq etiladi. Yo'l xronotopi ijodkor uslubining o'ziga xos poetik jihatlarini belgilab berib, asarning mazmun va shaklini ochib berishdan tashqari, adibning badiiy-go'yaviy ideologiyasini, milliy fikrlash tarzini ham yo'naltiruvchi omil bo'lib hisoblanadi. Badiiy makon va zamon kategoriyalarini birlashtirib, janr va syujetning ichki izchilligini takomillashtiradi.

Kalit so'zlar: xronotop, yo'l xronotopi, badiiy asar semantik arxitektonikasi, folklorda yo'l xronotopi, badiiy asar kompozitsiyasi, xronotop ichki elementlari.

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ПОЭТИКА И ОСОБЕННОСТИ ДОРОЖНОГО ХРОНОТОПА

Аннотация. В статье исследуется одна из актуальных проблем современного литературоведения, сущность, теоретические основы форм хронотопа, влияние и связь жанровой эволюции на сюжет, архитектуру литературной композиции. В статье рассматривается роль дорожного хронотопа в описании художественно-мировоззренческой цели писателя, а также роль дорожного хронотопа в режиссуре сюжета.

Ключевые слова: хронотоп, дорожный хронотоп, смысловая архитектура художественного произведения, дорожный хронотоп в фольклоре, композиция художественного произведения, внутренние элементы хронотопа.

POETICS AND SPECIFIC FEATURES OF THE ROAD CHRONOTOPE

Abstract. The article investigates one of the topical problems of modern literary criticism, the essence, theoretical foundations of the forms of the chronotope, the influence and connection of genre evolution on the plot, the architecture of a literary composition. The article deals with the role of the road chronotope in describing the writer's artistic-ideological goal, and the role of the road chronotope in directing the plot.

Keywords: the chronotope, the road chronotope, semantic architecture of the literary work, the road chronotope in folklore, composition of the literary work, internal elements of the chronotope.

Kirish. Yo'l xronotopi "xronotop" umumiy hodisasining muhim tarkibiy qismi bo'lib hisoblanadi. Yunoncha "chronos" (zamon) va "topos" (makon) so'zlarini birlashtirish orqali hosil qilingan mazkur atama oldindan aniq va tabiiy fanlar sohasida ilk bora Enshteyn tomonidan istifoda etilgan. Ma'lumki, xronotop atamasi ilk bora jahon nazariy adabiyotshunosligida avangard bo'lib kelayotgan rus mutafakkiri M.M. Baxtin tomonidan kashf etilgan. Adabiyotshunoslikning badiiy adabiyotda va unda harakatlanuvchi inson fenomeniga tomon maksimal darajada yaqinlashuvi M.Baxtinning xronotop nazariyasi bois amalga oshdi desak, sira ham mubolag'a qilmagan bo'lamiz. [7,1]

M.Baxtin induvidi va badiiy adabiyotga ta'siri buyuk mutafakkir olimlar Aristotel, Shekspir, Gyote, Dostoyevskiy kabilardan aslo qolishmaydi. Badiiy adabiyot naqadar keng ko'lamdor hodisa bo'lmasin, unda yangi qonuniyatlarni yaratish mushkul sanaladi. Baxtin tomonidan kashf etilgan bu g'oyalar insoniyat badiiy tafakkuri, badiiy adabiyot manbalari, muayyan adabiy matnlar tadqiqi asosida dunyoga kelgan. Shu bois biz olimning ijodiy induvidualligini, yuksak iste'dodi, fenomenal tadqiqotchilik imloniyatlarini e'tirof etgan holda "Baxtin tasodif emas edi, uning shakllanishida tarixiy davr, ilmiy-adabiy muhit, o'zgacha mavjud nazariy bazaning ulkan ahamiyati bor" degan xulosani ilgari surish huquqini beradi [7,2]

M.Baxtin o'tgan asrning 30-yillarida xronotop nazariyasini adabiyotshunoslikka tanishtirar ekan, xronotopning badiiy asar janri, syujet chizgisi, kompozitsiyasi, asarning yaxlit arxitektonikasiga, badiiy matn semiotikasi, timsollar poetikasiga bevosita ta'sir o'tkazib, badiiy zamon va makon, fazo va vaqt

LITERARY CRITICISM

ko'rsatkichlari uyg'un aks ettirilishini tadqiq qilgan. Boshqacha qilib aytganda, xronotop janr va syujetni tashkil etib, badiiy asarning ichki izchilligini takomillashtiradi.

Asosiy qism. Xronotopning asosiy xususiyatlari badiiy asarda olam va odam munosabatlarini tasvirlash, asar qahramonining ichki kechinmalari, shodlik va iztiroblari, ichki dunyosiga oid bo'lgan ruhiyat sahnalarini yoritish, ijodkorning badiiy-g'oyaviy maqsadini namoyon etish, asar mazmun va shaklini ochishda bevosita ishtirok etishidir. Badiiy xronotop qat'iy tarzda janriy mohiyatga ega. Janr va janrga xos ko'rsatkichlar aynan xronotop vositasida yuzaga chiqadi. Shuningdek, badiiy xronotopning yetakchi xususiyati zamonda ko'rinadi. Xronotop shakliy-mazmuniy kategoriya sifatida adabiyotda inson obrazi mohiyatini ham belgilaydi. Chunki badiiy obraz doimo xronotop negizida ma'no kasb etadi. [1,51]

Badiiy asarga xos poetik unsurlar muhokama qilinar ekan uning asosiy negizi syujet ekanligi yaqqol ko'zga tashlanadi. Biror bir syujet elementi (ekspozitsiya, tugun, kulminatsiya, yechim va shu kabilar) yo'qki, xronotopsiz ma'no- mohiyat kasb etsin. Chunki Baxtinning fikriga ko'ra, xronotop zamon va makonning yagona moddiylashtiruvchisi sifatida bir butun roman timsolidagi aniqlashtiruvchi markaz hisoblanadi [3,454]. Shu boisdan xronotopning badiiy asardagi yetakchi vazifasi janr, syujet, badiiy timsol, asar stili va tilini aniqlash, muallif va o'quvchi o'rtasidagi ichki kechinmalarni birlashtiruvchi ko'priklarni bo'lish kabilardan iborat.

Olimning fikricha, badiiy xronotopda fazo va zamon belgilarining mazmunli va konkret bir butunlikda uyg'unlashuvi mavjud. Bu yerda vaqt quyulashadi, tig'izlashadi, badiiy nigohga aylanadi; makon esa vaqt, syujet va tarix harakatlari doirasida jadallashadi hamda kengayadi. Zamon alomatlarini makonda namoyon bo'lsa, makon zamonda o'lchanadi va anglanadi. Badiiy xronotop tabiati mana shunday qorishiq alomatlar oqimida namoyon bo'ladi. [2,399]

M.Baxtin xronotop tushunchasini shakllantirar ekan ulkan qamrovli romanlarda xronotopning mohiyati va ta'sir doirasini tadqiq qildi. Shu izlanishlar asnosida M.Baxtin romanning olti turini va shu olti turga xos xronotop shakllarini "Romanda zamon va xronotop shakllari" (1937-1938) sarlavhasi ostidagi tadqiqotida belgilab berdi. Ilmiy-nazariy asarning "Xulosa" qismi romanning olti turi, ya'ni yunon romanlaridan Rablegacha, Rabledan XIX asrga qadar yozilgan romanlar va ular o'rtasidagi poetik uzviylikni belgilash, shu tadqiq asosida olti turni birlashtirish va ulardagi xronotop shakllarini aniqlashdek ulkan imkoniyatni beradi. Shu faktorlarni inobatga olgan holda tadqiqotning nafaqat xronotop poetikasi va shakllarini yoritishda, balki romanchilik nazariyasi va nazariy adabiyotshunoslikning dialemtik masalalarini targ'ib qilishda ham asosiy manbalardan biri bo'lib xizmat qiladi.

M.Baxtinning "Romanda zamon va xronotop shakllari" (1937-1938) nomli tadqiqotini o'zbek tiliga o'zbek filolog olimi Uzoq Jo'raqulov tarjima qilgan va uning fikri muhimligining quyidagi sabablari mavjud: birinchidan tadqiqot roman janrini tarixiy poetika nuqtayi nazaridan tadqiq qiladi, ikkinchidan insoniyat yaratilganidan beri bir lahza bo'lsin to'xtamagan zamon va makon harakati hayotning badiiyashtirilgan modelini ishlab chiqishga da'vo qiladigan badiiy adabiyotning ham eng muhim sharti ekanini nazariy jihatdan isbot etgan [6,499].

Xronotopning ichki elementlari haqida bahs yuritadigan bo'lsak xronotop zamon va makon birliklaridan tashkil topgan. Badiiy zamon- badiiy asarda tasvirlangan vaqt demakdir. Badiiy asarda xronika bir-biridan oldin yoki ketma-ketlikda sodir bo'lib badiiy zamoni, vaqtni tashkil etadi. Shu bois o'quvchi zamon haqida eslatib o'tilmasada, asardagi badiiy zamonning mohiyatini his qiladi. Badiiy zamonning statik-dinamik; real-noreal; o'tmish-hozirgi-kelajak kabi variatsiyalari badiiy adabiyotda kuzatiladi. Badiiy zamon birligi nafaqat xronotopning, balki badiiy janrlarning yetakchi kategoriyasi bo'lib xizmat qiladi. Ijodkor o'z ijodida badiiy zamoni bir kun, bir kecha, bir oy, yil yoki asrlar misolida keltirishi mumkin. Misol tariqasida Ch. Aytmatovning "Asrga tatigulik kun" romani voqealari bir kun, "Qiyomat" romanining birinchi va ikkinchi qismi bir sutka asosida qurilgan.

Badiiy makon xronotopning keyingi elementi bo'lib asarda badiiy zamon bilan chambarchas bog'langan holatda keltiriladi. Xronotop hodisasida badiiy zamon va makon bir-biri bilan mantiqiy uyg'un holatda shakllanadi. Makon real hayotiy mazmun bilan konkretlashadi qahramon va uning taqdiriga jiddiy tarzda bog'lanadi. Asarning butun kompozitsiyasi shu voqea asosida quriladi, asardagi syujet chizgisi epik makonda yuzaga kelib, ma'lum zamon ichida kechadi, rivojlanadi, yechimini topadi. "Boshqacha qilib aytganda, makon konsepsiyasi zamon konsepsiyasi bilan o'zaro yaxlitlikni tashkil qiladi" [5,5]

Badiiy makonning ham badiiy zamon kabi yopiq (cheklangan)- ochiq (sarahdsiz); statik-dinamik; real-noreal (fantastik); tanish (protogonist buyerda tug'ilib o'sgan yoki o'zini o'z uyidagidek his qiladi)- begona (begona joy, begona yurt, chet el) turlari mavjud. Badiiy makonning eng ko'p tarqalgan xronotop shakli bu "..."dir. Yn'l xronotopida makon-zamon uyg'unligi mukammal tarzda aniq va yorqin ochiladi. Adabiyotda

achraydi, aksincha yo'l xronotopi, yo'ldagi uchrashuvlar, yo'l sarguzashtlari asosiga qurilgan asarlar ko'pchilikni tashkil etadi. Yo'l motivi semantik jihatdan serqirrali va noaniqdir. Yo'l tasvirlangan makon orqali badiiy asarda ijodkor qahramonning ichki ruhiyat yo'lini, individual rivojlanish yo'lini, butun millat yoki mamlakat yo'lining milliy g'oyasini aks ettirishi mumkin.

Har bir ijodkor adib zamon va makonni o'z tasavvuri asosida idrok etadi, o'zining ichki ruhiyati yoki dunyoqarashidan kelib chiqqan holda chizgilar beradi. Shu sabadan badiiy asar xronotopi biron bir boshqa badiiy makon va zamonga o'xshamagan holatda betakrorlik sifatiga ega bo'ladi.

Baxtin romandagi xronotoplarni "asosiy" (antik yunon romanlaridagi xronotoplar; maishiy-avantiyur romandagi xronotoplar; antik biografiya va avtobiografiyalardagi; ritsarlik asarlardagi; folklor hamda rableyona (Rable asarlaridagi- idellik) xronotoplar) va kichik (yordamchi) singari toifalaydi. O'z navbatida bu xronotop shakllari bir-biriga chambarchas bog'liq bo'lib badiiy asarda bir-birini to'ldirish, taqqoslash, o'zgartirish, bog'lash, mushtaraklik qirralarini ochish kabi jarrayonlarda namoyon bo'ladi.

Xronotopning e'tiborga molik jihatlaridan yana biri folklor va afsonalardan meros bo'lib qolgan an'anaviylik tabiatidir. Misol tariqasida oladigan bo'lsak, dunyo manzaralari badiiy adabiyot talqinida uy (yopiq makon tasviri), ostona, deraza, eshik (ikki makon orasidagi chegara), yo'l kabi xronotoplar orqali modellastirilgan. Bu chizgilardan foydalanish zamonaviy adabiyotga ham begona emas. Bizning fikrimizcha, quyida ko'rsatilgan xronotoplardan "yo'l" xronotopi badiiy ijodda keng tarqalgan, ko'p funksiyali, badiiy makonlarning hech birida qayd etilmaydigan fazoviy cheksizlik va sirlilik xususiyatlariga ega bo'lib aksariyat badiiy asar syujet chizgilrida namoyon bo'ladi. Yo'l xronotopining badiiy adabiyotdagi o'rni beqiyos bo'lib, ko'plab asarlar to'g'ridan- to'g'ri yo'l xronotopi va yo'l motivlari asosida qurilgan. Buning asosiy sabablaridan biri yo'l xronotopi keng fazoviy hajmga ega bo'lib, makon va zamon birligini nihoyatda aniq va yorqin talqin etadi.

M.Baxtin "Romanda zamon va xronotop shakllari" (1937-1938) deb nomlanuvchi nazariy asarida romanlar tahlili asnosida yo'l xronotopining badiiy asardagi o'rni va syujetga ta'sirini tadqiq etadi. Misol sifatida sarguzashtli-avantiyur romanlar sxemasini oladigan bo'lsak, syujet tarkibiy elementlari orasida oshiqqlarning qochqini, ularning sayohati, do'stlar yoki dushmanlar bilan kutilmagan uchrashuvlari kabi motivlar bevosita va to'g'ridan-to'g'ri yo'l xronotopi bilan aloqador ekanligini ko'rsatadi. Bu turdagi romanlarda yo'l juda sirli va to'satdan paydo bo'lish, o'z yo'nalishini o'zgartirish, hayratlantirish kabi xususiyatlarni namoyon etadi.

Qadimgi yunon romanlaridagi yo'l xronotopining o'ziga xos xususiyatlaridan biri fazo-vaqt ko'rsatkichlarining abstrakt- texnik tabiatidir. Bunday sxemadagi romanlarda yo'l mavhum, personajlarga yot bo'lgan hududlarda, dunyolarda kesishadi, syujet harakati juda keng jug'rofiy makonda, uch-besh mamlakatlarda rivojlanadi. Zamonaviy romanlarda esa qahramon sayohatga boradi va qator sinovlardan o'tadi, turli xavf-xatarlarga duchor bo'ladi, uning yo'lida tasodifga, taqdirga joy bor. Maishiy- avantiyur tipidagi romanlarning yunon romanlar sarasidan farqi makon va zamon yanada muhim va aniq yoritilib, yo'l xronotopi real hayot manzaralari bilan to'ldiriladi. Buning yordamida asarda hayot manzaralarini keng ko'lamda yoritish mumkin bo'ladi. Qahramon va uning hayotidagi asosiy burulish nuqtalari hali ham kundalik hayotdan tashqarida qolib, yo'l bilan aloqador bo'ladi. M.M.Baxtinning fikriga ko'ra, hayot yo'lda va uning yon tomonlarida joylashgan. Qahramonlar hayot yo'li g'ayrioddiy, maishiy emas, ichki soha bu yo'lning bosqichlaridan biri bo'lishi mumkin. Yo'l xronotopining asosiy maqsadi bu turdagi romanlarda ma'lum bir silsila asosida namoyon bo'ladi: ayb-qasos-qutqarish.

Romanning uchinchi turi - avtobiografiya yoki biografiyada yo'l - "hayot yo'li" ma'nosida ko'rib chiqiladi. Bunda biz yo'l xronotopining badiiy-estetik mazmuni va syujetdagi funksiyasi har bir yozuvchining badiiy ruhiy kechinmalari, badiiy qarashlari, muayyan davrning an'anaviy tasviri bilan bog'liqligini inobatga olishimiz darkor. Yo'l xronotopi qahramon ichki evolyutsiyasining o'ziga xos masshtabda ya'ni ma'lum bir fazoviy trayektoriya xarakterining (hayot yo'li) ahloqiy ekvivalent holatiga ega bo'lishi mumkin. [4,6-7]

Insonning umr so'qmog'i (hayotining muhim burilish nuqtalari) va uning real yo'l-makon bo'ylab kechirgan darbadar safari aro mushtaraklik ko'rinadi. Bu o'rinda "hayot yo'li" metaforasi amal qiladi. Ushbu yo'l tug'ilib o'sgan, qadrdon mamlakat bo'ylab o'tadi. Unda hech qanday yot-begona, g'ayritabiiy narsalar bo'lmaydi. Hayot yo'li metaforasining amal qilishiga doir variatsiyalar asar syujetining shakllanishiga poydevor bo'ladi.

M.M.Baxtinning "Romanda zamon va xronotop shakllari" asarini tadqiq qilar ekanmiz, olimning yo'l xronotopining folkloridagi o'rini qayd etishi e'tiborimizni tortadi. Yo'l motivining turli variatsiyalari folklorning barcha turlarida o'z aksini topgan. Bundan tashqari folkloridagi yo'l oddiy yo'l bo'libgina qolmay, har bir personaj uchun "hayot yo'li"ning muhim qismi bo'lib gavdalanadi. Istisnosiz aytish

mumkinki, folklordagi yo'l hech qachon shunchaki yo'l bo'lmaydi, balki har doim yo bir butun hayot yo'lini, yoki hayot yo'lining muayyan qismini ifodalab keladi. Undagi yo'l tanlash – hayot yo'lini tanlashdir. Misol tariqasida chorrahalarini oladigan bo'lsak, bu motiv folklor qahramoni uchun hayotdagi burulish nuqtasi hisoblanib, haqiqiy yo'lining yo'nalishini tanlashda, insonning kelajagini hal qiluvchi belgi sifatida tasvirlanadi. Folklorda boshqa yo'l komponentlari ham muhim hisoblanib hayot bosqichlarini tavsiflovchi yo'lining boshlanishi va oxiri, uchrashuvlar, to'siqlar, yo'l belgilari, taqdir belgilari kabi elementlar badiiy parcha syujet chizgilarining qay yo'sinda shakllanishini belgilab beradi. Tug'ilgan uydan yo'lga chiqish va yana vatanga qaytish, odatda umrning yoshga oid bosqichlarini (yo'lga chiqqan o'spirinning erkak bo'lib qaytishi); yo'lda uchragan alomatlar esa taqdir alomatlarini bildiradi va h.k. Shuning uchun romandagi yo'l xronotopi o'ta aniq, chegaralangan folklor motivlarini o'ziga singdiradi. Yo'l xronotopiga xos bunday aniqlik o'zida hayot kengliklarini yoyishga imkon beradi. Shunga qaramasdan bunday hayot yo'lining o'zidan emas, ta'bir joiz bo'lsa, uning chetidan, yonginasidan joy oladi [3, 399]. Bosh qahramonning o'zi, uning hayotidagi muhim burilish nuqtalari – bu hayotning ichida bo'lmaydi. Qahramon faqat uni kuzatadi, ba'zi hollarda esa begona kuch sifatida unga bostirib kiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, xronotop shakllari, xususan yo'l xronotopining badiiy asar kompozitsiyasida syujetni shakllantirishda, obrazning xarakterini tashkil etishda, hikoya qilish vazifalarini bajarishda o'rni beqiyosdir. Xronotop shakllari orqali asarning arxitektonikasiga, badiiy matn semiotikasiga ta'sirini, asardagi zamon va makon shakllarining o'zaro bog'lanishini tadqiq qildik. Bundan tashqari yo'l xronotopining romandagi metaforik ko'rinishlarini tadqiq qildik.

ADABIYOTLAR:

1. Бахор. Б.Т. Xronotop shakllari olam tasvirini qayta yaratish vositasi sifatida. – *Scientific - methodological electronic journal Foreign languages in Uzbekistan*, 2022, №1(42), bb. -146-168, <https://doi.org/10.36078/1649688242>
2. Бахтин М. *Вопросы литературы и эстетики*. – М.: *Вопросы литературы и эстетики*, 1975, стр.399
3. Бахтин М. *Эпос и роман (О методологии исследования романа) (ссылка-перевод: Узок Журакулов) В кн. Вопросы литературы и эстетики*. – М.: *Вопросы литературы и эстетики*, 1975, стр. 454-455
4. Меркулова И.И. *Хронотоп дороги в русской прозе 1830-1840-х годов*. - Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Саранск 2007, стр.6-7.
5. Муминова А.А., Ибрагимова Н.Т. *Badiiy asarda makon va zamon tahlili. Innovative achievements in science* 2022. Челябинский государственный институт культуры. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6339397>
6. Темирбулат А. Б. *Категории хронотопа и темпорального ритма литературе. Монография*. - Казахстан, Алматы, 2009. – стр.- 499.
7. Jo'raqulov U. *Mixail Baxtin kashfiyotlari*. URL: <https://ziyo.uz> (09.07.2019)
8. Saidjanovna U. D., Rustamovna Y. G. *The analyses of chronotope of the road in Jhon Steinbeck's novel "The grapes of wrath"* *International Journal of Research and Development (IJRD)*. – 2022. – T. 7. – №. 9. – С. 46-48 <http://www.eprajournals.net/index.php/IJRD/article/view/877>
9. Yunusova Ganjina Rustamovna. (2023). *The role of the road chronotope on the plot and composition of the literary work*. *International Journal of Literature and Languages*, 3(04), 57–62. <https://doi.org/10.37547/ijll/Volume03Issue04-11>